Instytut Pamięci Narodowej

https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/74272,Wystawa-IPN-o-Zegocie-w-Izraelu-2527-czerwca-2019.html
20.04.2024, 06:05

Wystawa IPN o „Żegocie” w Izraelu – 25–27 czerwca 2019

25 i 26 czerwca 2019 roku w Pavilion w Jerozolimie prezentowana była wystawa Instytutu Pamięci Narodowej „»Żegota« – Rada Pomocy Żydom”. 27 czerwca ekspozycję można było obejrzeć w Centrum Kultury w miejscowości Ness Cijjon (Ness Ziona). W obu przypadkach wystawa towarzyszyła spektaklowi „Irena Sendlerowa - Sprawiedliwa wśród Narodów Świata” zrealizowanemu dzięki współpracy Fundacji Hatikva i Polskiej Fundacji Narodowej pod patronatem prezydenta RP Andrzeja Dudy.

Rada Pomocy Żydom kryptonim „Żegota” była unikalną, tajną organizacją afiliowaną przy polskich władzach. Jej celem było ratowanie żydowskich współobywateli, masowo mordowanych przez okupanta niemieckiego w latach II wojny światowej. Ryzykując własnym życiem, cywilni konspiratorzy ocalili z zagłady co najmniej kilka tysięcy osób.

Wystawa powstała z inicjatywy zastępcy prezesa IPN dr. Mateusza Szpytmy. Autorami wystawy są dr Marcin Urynowicz oraz dr Paweł Rokicki.

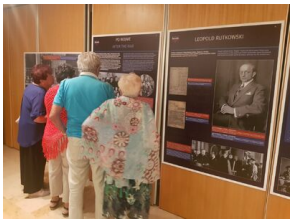

Wystawa IPN o „Żegocie” w Jerozolimie – 25–26 czerwca 2019

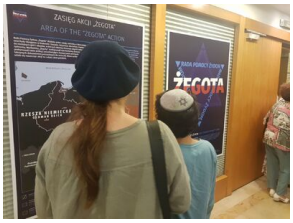

Wystawa IPN o „Żegocie” w Jerozolimie – 25–26 czerwca 2019

Wystawa IPN o „Żegocie” w Jerozolimie – 25–26 czerwca 2019

Wystawa IPN o „Żegocie” w Ness Cijjon – 27 czerwca 2019

* * *

Rada Pomocy Żydom „Żegota” – fenomen w okupowanej Europie

W lipcu 1942 r., po rozpoczęciu przez Niemców likwidacji getta warszawskiego i pierwszych deportacjach do obozu zagłady w Treblince, nasiliły się naciski konspiracyjnych środowisk polskich, głównie katolickich i demokratycznych, na tajną Delegaturę Rządu RP na Kraj, aby rozszerzyć akcję pomocy dla ludności żydowskiej. W tej sprawie interweniował również Referat Żydowski Armii Krajowej (pion wojskowy polskiej konspiracji). We wrześniu 1942 r. Leopold Rutkowski, szef Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury, wydał decyzję o przyznaniu pierwszej dotacji na pomoc Żydom. On też najprawdopodobniej był inicjatorem powołania stałej Komisji Pomocy Społecznej dla Ludności Żydowskiej. W grudniu 1942 r. z powodów politycznych i organizacyjnych doszło do reorganizacji Komisji w Radę Pomocy Żydom kryptonim „Żegota”.

Rada Pomocy Żydom kryptonim „Żegota” podlegała formalnie Delegaturze Rządu RP na Kraj. Ta ostatnia, za pośrednictwem swego przedstawiciela, Witolda Bieńkowskiego, pracownika Komórki Więziennej zajmującej się m.in. sprawami żydowskimi, sprawowała nad Radą kontrolę polityczną i organizacyjną. Udzielała zarazem pomocy w sprawach finansowych i pomagała w kontaktach z innymi organizacjami konspiracyjnymi, z którymi Rada musiała współpracować. Relacje z Delegaturą nie zawsze układały się najlepiej, co wynikało z różnicy zdań głównie w kwestiach finansowych, zakresu i form działania, stosunku do żydowskiej konspiracji zbrojnej, a także współpracy z komunistami. Lepiej współpraca układała się z Referatem Żydowskim Armii Krajowej, na czele którego stał Henryk Woliński.

Rada Pomocy Żydom „Żegota” działała przez swoją centralę w Warszawie oraz Rady Okręgowe w Krakowie i Lwowie. Jej pomoc docierała również do niektórych gett i obozów, w których Niemcy masowo więzili ludność żydowską. Wysłannicy „Żegoty” nawiązywali tam kontakty (ewentualnie podejmowali takie próby), umożliwiające dostarczanie pieniędzy lub fałszywych dokumentów, potrzebnych do ucieczki. Mimo usiłowań nie udało się rozszerzyć akcji na całość ziem polskich.

„Zadaniem Rady jest niesienie pomocy Żydom jako ofiarom eksterminacyjnej akcji okupanta, a to pomocy w kierunku ratowania ich od śmierci, ich legalizacji, przydzielania im pomieszczeń, udzielania zasiłków materialnych względnie, gdzie to wskazane, wyszukiwanie zajęć zarobkowych jako podstawy egzystencji, zawiadywanie funduszami i ich rozprowadzanie – słowem działalność, która pośrednio lub bezpośrednio wchodzić może w zakres pomocy” – takie cele „Żegoty” przedstawiono 29 grudnia 1942 r. Delegatowi Rządu RP na Kraj.

W okupowanym kraju działalność „Żegoty” ograniczona była m.in.: brakiem pieniędzy,

upolitycznieniem konspiracji, zastraszeniem społeczeństwa, antyżydowskim nastawieniem niektórych środowisk, donosami i szantażem. Także lękiem Żydów przed życiem w ukryciu, ich nadzieją na przetrwanie w gettach i obozach, kulturową odmiennością, a czasem też uprzedzeniami wobec Polaków. Na forum międzynarodowym wyraźna była niechęć aliantów do kwestii żydowskiej oraz wroga postawa Sowietów wobec inicjatyw Rządu Polskiego, z którym Związek Sowiecki zerwał stosunki wiosną 1943 r.

W celu ratowania dzieci żydowskich w sierpniu 1943 r. powołano Referat Dziecięcy „Żegoty”, którego kierowniczką została Irena Sendlerowa „Jolanta”. Dzieci ukrywano w zakładach opiekuńczych (również zakonnych) i u rodzin prywatnych. W razie potrzeby zapewniano także fałszywe dokumenty i zasiłki pieniężne. „Żegota” pomogła w ukryciu ok. 1300 dzieci u polskich rodzin zastępczych.

Działalność Rady Pomocy Żydom „Żegoty” zakończyła się w 1945 r. wraz z zajęciem Polski przez Armię Czerwoną. Szacuje się, że akcja „Żegoty” objęła ok. 12 tys. osób, pozwalając dużej części z nich przetrwać okupację niemiecką. Większość wyjechała później z kraju.

Tylko nieliczni działacze „Żegoty” doczekali docenienia ich zasług. Wśród nich znalazła się Irena Sendlerowa, uhonorowana w 2003 r. najwyższym polskim odznaczeniem państwowym – Orderem Orła Białego.